

378.147(082)

T.78

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

Випуск 4

**Трудова та професійна
підготовка молоді:
проблеми та шляхи
їх розв'язання**

займатися фізичними вправами, а й вміло використовувати їх для зміцнення здоров'я учнів.

Література

1. Магльований А.В., Софронова Г.Б., Галайтатий Г.Д., Белова А.А., Працездатність студентів: оцінка, корекція, управління – Л.: Львівська політехніка, 1997. – 128с.
2. Никітін І.В. Психологічні умови та фактори суб'єктивного самовизначення особистості студента // Вісник КУ ім. Т.Шевченка: Соціологія. Психологія. Педагогіка. – 1998. – №6. – С.28-30.
3. Петренко М.І. Самостійні заняття студентів з фізичного виховання: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів України. – Вінниця: Інститут змісту і методів навчання; Вінницький ДТУ, 1997. – 104с.

Г.А. Богатирьова

м. Кривий Ріг

ОРНАМЕНТАЛЬНА ОСНОВА НАРОДНОГО МИСТЕЦТВА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ

Освіта ХХІ століття має забезпечити виховання цілісної особистості, якій мають бути притаманні такі якості, як: загальна людська культура, художньо-естетична та професійна культура, висока моральність, гуманність, соціальна відповідальність та активність.

Культура - це завжди культура того чи іншого народу, нації, специфічна атмосфера, що постійно оточує людину. Саме національні цінності є тим узагальненням, що забезпечує цілісність діяльності в контексті світової художньої культури, адже "культура є те, що створює і відтворює особливості менталітету, характеру та різноманітних сторін життя етносу", вважає дослідник проблем розвитку художньої культури Л.В.Анучина (3,с.70).

Сучасні процеси, що пов'язані з відродженням національної культури, не можуть бути успішно розв'язані без діалогу культур на світовому рівні і тому вони набувають глобального характеру. Дослідник Максютя М.Є. вважає, що саме "національна культура - це життєва основа, завдяки котрій збагачується духовний світ особистості..." (1,с.67).

Перед освітою стоїть проблема формування художньо-естетичної культури майбутніх педагогів, які зможуть нести її в сучасні загальноосвітні школи. На нашу думку, це положення стосується, насамперед, учителів праці (зокрема обслуговуючої), оскільки їх педагогічна діяльність безпосередньо пов'язана з відродженням художніх народних ремесел і може успішно впливати на відродження української культури.

Дослідники (Ю.В.Грищенко, І.А.Зязюн, Л.В.Кодрацька, М.П.Лещенко О.П.Рудницька, В.О.Смекал та ін.) стверджують: "Українське мистецтво, непересічні цінності якого ввійшли органічною складовою у світову духовну спадщину, належить до унікальних за своїм значенням національних культур" (4, с.4).

Синтетичність творів народного мистецтва виявляється в поєднанні в одному творі пластичного, живописного, графічного, архітектонічного начал. "Краса істинних українських мистецьких виробів полягає в тім, стверджує дослідник В.Щербаківський, що кожен вид речей має свій стиль узорів, що впливає як із самої техніки виробу, так і із гармонії між формою поверхні предмета, матеріалу, з якого він зроблений, і оточенням, для котрого той предмет призначений" (5, с.137).

Найбільш ефективно формування у майбутніх учителів праці художньої культури буде здійснюватися за умови вивчення головних, загальних і локальних особливостей творів народного мистецтва, яке включає в себе численні види художньої практики: плетіння, ткання, розпис, вишивка, різьблення, виточування тощо. Усі вони, як частина цілого, мають своєрідні спільні риси і своєрідні ознаки. Але кожен з видів унікальний за специфікою матеріалів і технологічним процесом обробки, за художньо-композиційними закономірностями структури образів.

Пошуки ефективних шляхів формування художньої культури майбутніх учителів праці визначили використання системи творчих завдань, мета яких - скорочення розриву між теоретичними та практичними знаннями, поглиблення навичок творчої діяльності студентів. Одним з головних завдань є розвиток орнаментального візуального мислення, наприклад, вміння самостійно передати запропонований образ завдяки використанню різнохарактерних ліній (хвилястих, гнучких, пунктирних, гострих, колючих, мелодійних), вираження свого відношення до графічного твору через прочитання характеру ліній, їх динамічності, темпераменту, вміння прочитати закодований образ завдяки розвиненій емоційній уяві та складання словничка естетичних емоцій.

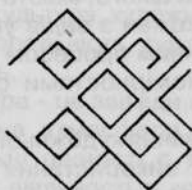
Завдяки використанню системи творчих вправ розвивається та збагачується мистецька мова студентів, елемент новизни стимулює до творчих дій. В процесі пошуків була вироблена схема знайомства та передачі своїх вражень від твору мистецтва: загальні риси твору (сюжет) - конкретизація образу - засоби передачі характеру - своє відношення до зображуваного.

Формування відчуття декоративності слід починати з найпростішого: дати загальне поняття про орнамент, пояснити його зв'язок з природою, народним досвідом, традиціями національної культури, підкреслити характерні особливості побудови орнаменту, його художньо-образний зміст.

Орнамент (від лат. Ornamentum - оздоба, прикраса) - візерунок, побудований на ритмічному чергуванні й поєднанні геометричних елементів або стилізованих рослинних чи тваринних мотивів (2, с.487). Саме в орнаменті форма спрощена до крайнього лаконізму і разом з тим, жива, мінлива у своїй ритмовій сутності й функціональності. Взаєморозміщення орнаментальних мотивів на площині ґрунтується на явних і прихованих ритмах, які впливають на емоції людини в процесі художнього сприймання. Ритм відбиває і монотонний спокій і легке хвилювання, і напружену рішучість.

Вміння зчитувати, розуміти та відтворювати орнамент є одним з важливих моментів у формуванні художньої культури майбутнього вчителя. Саме це є шлях від початкових асоціативних ідей до наступного їх концептуального

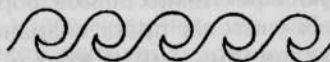
Кучері

Сосонка

Меандр

відображення у символічній формі в своїх особистих творах.

У виробках декоративно-ужиткового мистецтва ритм може бути швидким і повільним, зростаючим і затухаючим, круговим, діагональним, горизонтальним, вертикальним, комбінованим. Одним із завдань є вміння розкрити та виявити ритмічну організацію елементів мотиву (орнаментальний ряд, замкнутий орнамент у колі та ін.). В передачі геометричної основи орнаменту важливим є відтворення форми засобом стилізації. Це, насамперед, вміння працювати на прямокутній

площині. Наприклад, видовжений по горизонталі формат створює враження епічності, квадратний - ліричності, вертикальний - урочистості. Наприклад, зображення розміщене в центрі площини виглядає рухомим; зсунуте вбік від геометричного центру - починає "рухатися"; підняте на площині вище її середини зображення буде сприйматися легшим; опущене нижче середньої горизонталі - важчим.

Система творчих вправ на оволодіння орнаментикою виробів народного мистецтва передбачає оволодіння вмінням відтворення форми через створення враження руху, його ілюзії, використання графічного принципу кружіння навколо центра,

Оленьяча
голова

Ягідки

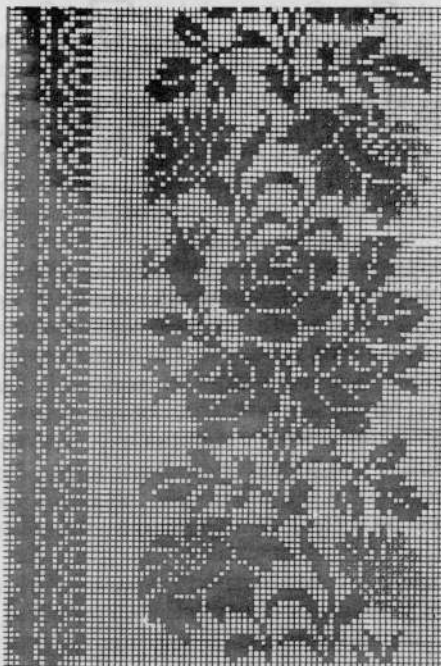
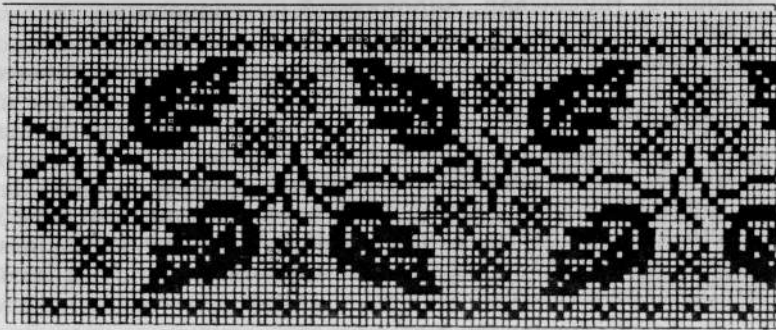

Розетка

тобто відображення руху у візуальній формі. Допоміжним методом є вправи на відпрацювання різнохарактерних рухів (хаотичного, спрямованого) на площині за допомогою лінії, окреслена форма якої емоційно впливає на глядача. Наприклад, студентам пропонується вправа на уявне розмалювання стіни геометричними фігурами (прямокутниками, квадратами, трикутниками тощо). Використання жесту для показу форми допоможе "візуалізації образу", а відтворення вражень від покладених на площину вертикалі, горизонталі, ламаної чи круглястої форми допоможе реалізувати внутрішній чуттєвий імпульс через форми.

Саме такі вправи допоможуть виявленню ритмічної суті форми та явищ, завдяки їм формується композиційна вмільість, або "орнаментальний хист" складати ціле з різних елементів.

Прикладом активного використання рослинно-квіткового орнаменту є Петриківський розпис, який має усталений характер орнаментальних мотивів, навіяних щедрою українською природою, відзначається легкістю та виразністю композиційного рішення. В досить динамічних орнаментах розпису відсутні випадковості або навмисність. Саме основні мотиви (широке багатозубчасте та пірчасте листя, листя з червоними ягідками, грона ягід, квітки) є прикладом використання різнохарактерних ритмічних повторів як

орнаментальних мотивів, так і кольорових плям. Останнє значно підвищує вплив композиційного рішення твору на емоційну сферу майбутнього вчителя. Саме ці орнаменти є прикладом організації форми та кольорового рішення, передачі світу природи через орнаментальні образи.

З метою підвищення емоційно-позитивного сенсу спілкування на заняттях доцільно використовувати комплекс мистецтв, тобто прослуховування народної музики, використання поетичних творів, ілюстративного матеріалу зі художньо-змістовим аналізом. Саме

використання музики дасть змогу простежити взаємозв'язок між музикою та різнохарактерними орнаментальними лініями, геометричними мотивами орнаменту та ритмічними елементами народної пісні.

Отже, використання системи творчих вправ на заняттях інтегративного курсу з "Основ образотворчого мистецтва" для майбутніх учителів праці підвищить якість знань, темп засвоєння інформації стане значно швидший. Це надасть змогу переносу

творчого імпульсу у різні мистецькі сфери діяльності майбутніх учителів, а також буде сприяти успішному формуванню їх художньої культури.

Література

1. Максютя М.Є. Єдність культури і мислення. - К.: Український аграрний ун-т, ІСДО, 1995. - 216с.
2. Словник іншомовних слів / За ред.О.С.Мельничука. - К.: АН УРСР, 1975. - 776 с.
3. Основи художньої культури: Теорія та історія світової художньої культури: ч.1/За ред.В.О.Лозового, Л.В.Анучиної. - Х.:Основа, 1997. - 320с.
4. Українське мистецтво у полікультурному просторі: Навч. посібник/ За ред. О.П.Рудницької. - К.: ЕксОб, 2000. - 208с.
5. Щербаківський В. Українське мистецтво: Вибрані неопубліковані праці. - К.: Либідь, 1995. - 288с.

Р.М. Абдулов

з. Павлоград

ПУТИ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ СОЦИАЛИЗАЦИИ СТУДЕНТОВ ЭКОНОМИЧЕСКИХ ВУЗОВ

Дальнейшее развитие нашего общества, перспективы перехода его в качественно новое состояние в значительной степени зависят от деятельности конкретных социально-активных личностей. Вот почему одной из важнейших задач высшей школы на современном этапе является не просто подготовка высококвалифицированных профессионалов, а социально активных, творчески думающих, самостоятельно действующих специалистов. Значительная роль в решении этого вопроса принадлежит процессу социализации личности студента.